

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Joannis Bonaë, Eminentissimi S. R. E. Titulo S. Bernardi
Ad Thermas Cardinalis Presbyteri Opera Quotquot
hactenùs separatim edita fuerê Omnia**

Bona, Giovanni

Antverpiae, 1677

De Sacris indumentis Sacerdotum. Pontificum & Ministrorum. Pecularies vestes, easque pretiosas sacrum agentibus in usu semper fuisse. Quis olim earum color. Locus in quo condebantur, ejusque nomina. ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-10805

ex eo Eucharistia conficiatur. Memini etiam me legisse peculiare olim vineas Ecclesie traditas, ut ex illis optimum vinum fieret in usum sacrificii. S. Remigius, teste Flodoardo *lib. I. hist. Remens. cap. 18.* vineam reliquit, ut inde vinum diebus Dominicis, & aliis festis sacris altaribus offerretur. Ibas Edeffenus in synodo Berytensi accusatus fuit quod vinum vile in usum sacrificii præberet. qui vero *supra* hodierni mores in panis & vini præparatione; nimis notum omnibus est, nec me oportet in his enarrandis inutiliter occupari. Ceterum panis & vini duplex est præparatio: una remota, de qua hætenus actum est: altera proxima, cum sacrificii instat celebratio. Hæc à Latinis in sacrario peragitur quod attinet ad panem, posita hostia super patena, additisque particulis pro his, qui sacre communionis participes esse volunt. At vinum & aqua calici infunduntur cum oratione & benedictione immediate * ante offertorium, qui ritus suo loco explicabitur. Græcos quoque eandem præparationem quondam Goar in notis ad Liturgiam Chrysoftomi n. 22. At ex Liturgiis quibus hodie utuntur, & ex communi eorum praxi constat manifestè, tam panem quam vinum in prothesi ab illis, sive in minori altari, præparari; priusquam Sacerdos & Ministri ad Sanctum Bema, quod est majus altare, sacris vestibus induti procedant. Olim cum panis fermentatus erat & justæ magnitudinis, dissectis ex ipso tot partibus, quot erant necessariæ ad sacrificium & ad fidelium communionem; ipsius residuum in alias partes scindi, & his qui non communicaverant in fine Missæ distribui solebat, qui ritus adhuc permanet in Ecclesia Orientali. Eulogiam vocant Græci, sive benedictionem; & Antidoron, quia datur loco doni, sive Eucharistiæ, quæ à sanctis Patribus donum nuncupatur. Eulogiæ nomen pro ipsa Eucharistia quandoque usurpatum reperitur, ut à Cyrillo Alex. epist. ad Nestorium: *Accedimus ad mysticas Eulogias & sanctificamur, participes facti sacre carnis & pretiosi sanguinis omnium nostrum Salvatoris Christi: & à Maximo martyre ad cap. 3. Eccl. hier. Elevans Sacerdos sacrum panem, ostendebat Eulogiam dicens, Sancta Sanctis.* Frequentius tamen ab ea distinguitur, tamquam id quod ejus vices aliquo modo supplebat. Hoc concilium Nannetense indicat c. 9. decernens, ut Eulogiæ in fine Missæ iis, qui communicari parati non fuerint, distribuantur. quod decretum quidam Canonum collectores S. Martyri & Pontifici Pio

* f. Post.

perperam tribuunt, non considerantes epistolam ejus, & qua sumitur, esse supposititiam: nec advertentes secundo sæculo, quo ille vixit, nondum fuisse Eulogias in Ecclesia, de quibus Tertullianus, Cyprianus, & alii æquales silent, quia quicumque tunc aderant sacrificio communicare solebant; Eulogiæ autem institutæ sunt, ut his darentur, qui mysteriorum participes fieri aut non poterant, aut nolebant. Earum meminit Nazianzenus *orat. in funere Patris.* Concilium quoque Laodicense paulò ante Nicænum sub S. Silvestro celebratum c. 14. prohibuit, ne sancta inlar Eulogiarum in festo Paschæ ad alienas parœcias mitterentur: ubi Balsamon in scholiis Latini ritus ignarus Latinos calumniatur, ac si panem consecratum perinde ac communem distribuerent. Vera autem hujus canonis expositio ex veteris Ecclesie consuetudine sumenda est. Tanta enim erat mutuæ unionis & societatis inter fideles religio & zelus, ut si omnes de uno & eodem pane ab eodem Sacerdote consecrato participare potuissent, id libentissimè in toto terrarum orbe fecissent, quo sic ostenderent se omnes in Christo unum esse. Ideò non solum Romanæ, sicut supra diximus, sed aliarum etiam quarundam Ecclesiarum usus fuit, ut ab Ecclesia primaria civitatis ipsa Eucharistia ad singulas parœcias ab Episcopo mitteretur, quatenus scirent omnes, qui ab uno Episcopo regebantur, se cum illo unum corpus efficere. Id in Paschali festivitate fieri vetuit synodus Laodicensis, vel quia oporteret omnes Presbyteros ea die Episcopo celebranti cum plebe sibi commissa adstare, & ritu tunc usitato cum eodem celebrare: vel alia de causa nobis ignota. Cætera, quæ de Eulogiis, earumque usu ac distributione dicenda forent, plenius Lib. II. pertractabimus, cum de Communionem differemus.

CAPUT XXIV.

De sacris indumentis Sacerdotum, Põmificum, & Ministrorum. Peculiares vestes easque pretiosas sacrum agentibus in usu semper fuisse. Quis olim earum color. Locus in quo condebantur, ejusque nomina. Diaconicon, Scévophylacion, Pastophorion, Vestiarium, Salutatorium. De singulis vestimentis seorsum agitur.

I. Sacerdotem sacris operaturum non communi, & quotidiano habitu, sed alio peculiari,

liari, & augustiore uti oportere, notissimum est: quem ritum catholica Ecclesia ab Apostolis acceptum usque ad nostram transmisit ætatem, quamvis in vestium numero & forma aliquid fuerit successu temporis immutatum. Præcesserat hujus rei typus in veteri testamento, nam Sacerdotibus & Levitis specialia vestimenta certis ritibus & ceremoniis consecrata in usu erant, cum legales Deo victimas immolabant; quorum antitypum in Ecclesia reperiri congruum fuit, ut habeant legales umbræ aliquid sibi respondens non solum in cœlestibus exemplaribus, ad quæ iussit Deus omnia fieri; sed etiam in rebus nostris, quæ, ut ait Dionysius in ecclesiastica Hierarchia, partim sunt typi cœlestium, partim Mosaicarum umbrarum corpora, testante Apostolo *ad Hebr. 10.* quod habuerit lex umbram futurorum. Imò etiam in lege naturæ propria fuisse sacerdotibus indumentata, cum sacrificia Deo offerrent, auctores graves asseverant; & Hupertus Abbas *lib. de incendio oppidi Tuitiensis cap. 16.* postquam dixit juri primogeniti annexam fuisse sacerdotii dignitatem, ad ipsum spectasse putat vestes Esau valde bonas, quibus Rebecca induit Jacob, cum simulans fratris personam benedictionem ei surripuit. Huc autem pertinet Penula à Paulo Troade relicta, quam fuisse vestem sacerdotalem suo loco indicabo. Huc lamina, seu mitra episcopalis, quam gestasse Joannem Evangelistam Polycrates Ephesi Episcopus auctor est apud Eusebium *lib. 3. hist. cap. 81.* Huc infulus, quarum meminit Tertullianus *lib. de Monogamia cap. 12.* Huc querelæ Optati Milevitani de profanatis à Donatistis Ecclesie ornamentis. Huc Stephani I. decretum, qui, ut ait Anastasius, sacerdotes & Levitas vestibus sacris in usu quotidiano non uti, nisi tantum in Ecclesia constituit. Huc tunica, qua Presbyter Nepotianus in ministerio Christi utebatur, quam sibi relictam Hieronymus scribit *in epist. de ejus morte ad Heliodorum.* Huc ejusdem Hieronymi testimonium in *cap. 44. Ezechielis*, ubi ait: *Religio divina alterum habitum habet in ministerio altaris, alterum in usu vitæ que communi.* Huc denique exempla divinæ ultionis referenda adversus eos, qui sacris vestibus abusi sunt, qualia legimus *lib. 1. Wandalicæ persecutionis*, apud Victorè de Proculo, qui cum divina ministeria, & Ecclesie ornamenta profanasset, sibi linguam frustratim comedens turpissima morte consumptus est: & apud Theodoretum *lib. 2. hist. Eccl. cap. 27.* de Thymelico saltatore, qui vestem sacram in theatro gestans expiravit. Serica autem, atque auro argentoque contexta hæc indumenta

ut plurimum fuisse, præsertim post Constantinum ex vitis summorum Pontificum apud Anastasium, qui eorum donaria recenset, & ex aliis scriptoribus haud obscure colligimus: neque enim credimus aliquid vile aut indecorum divini sacrificii usibus adhibuisse fideles, qui omnia ad ipsum spectantia summa & incredibili veneratione prosequerentur. De colore nihil memini me legisse, nisi quod candidi in festis Paschalibus mentio fit à Gregorio Turon. in vita S. Nicetii Lugdunensis Episcopi: & nigri à Theodoro lectore, qui *lib. 1. Collectan.* refert Acarium Constantinopolitanum seipsum, & sedem, & altare nigro amictu operuisse in signum mestitæ ob impium edictum adversus synodum Chalcedonensem à Basilisco Imperatore anno. 476. promulgatum. Hieron. quoque *lib. 1. adv. Pelagianos* candidæ vestis usum commemorat dicens, *Que sunt rogo inimicitie contra Deum, si tunicam habueris mundio rem? Si Episcopus, Presbyter, Diaconus, & reliquus ordo Ecclesiasticus in administratione sacramentorum candida veste processerint? Fidelium verò tanta fuit, ut dixi, erga ipsas vestes & pallas altaris reverentia, ut mulieribus eas contingere vetitum sit c. 37. concilii Antistiodorensis, imò nec ingredi quidem in Secretarium, in quo illæ conservabantur, nisi soli ministri sacri potuerant, sicut præcipit canon 66. concilii Agathensis. Et ne quis auderet in proprios usus eas transferre, aut aliis vendere vel donare; idque sub pœna excommunicationis prohibuit concilium III. Braccarense can. 2.*

II. Locus, in quo indumenta & vasa sacra reconduuntur, à Græcis *Diaconicon, Scevophylacion, Pastrophorion;* à Latinis *Vestiarium, Secretarium, Sacarium,* & barbara voce *Sacristia* nuncupatur. Diaconici nomen passim hoc sensu reperitur in Euchologio: & Simeon Thessalonicensis describens Episcopi sacris vestibus induti comitatum usque ad altare; *Educitur, inquit, à Diaconico, & Diacono ipsum procedente, & deducentibus Presbyteris duobus per portam templi dexteram & soleam iter a rit usque ad sanctum Bema, id est altare.* Scevophylacion, & Scevophylacis, id est custodis sacre supellectilis mentio est apud Balsamonem in Nomocanonem Phorii *tit. 2. cap. 2.* apud eundem Simeonem Thessalonicensem *lib. de templo,* & apud illos qui de dignitatibus Ecclesie Constantinopolitanæ differunt. At hodie Græci non in Diaconico, sed in ipso Bematæ sacris vestibus ad peragenda divini officia induuntur: nec ullum habent Scevophylacion junctum Ecclesie, quia sacra vasa & vestimenta in propriis ædibus, vel in loco tutiori

rutiori conservant, ut Leo Allatius observat in dissertatione *de Templis Græcorum recentiorum*. Pastophorium legimus 1 Machab. cap. 4. & 3. *Esdrae* c. 8. Radevicus Frisingensis lib. 4. de gestis Friderici cap. 13. *Vulpes*, inquit, & *Lepores Pastophoria Ecclesie & officinas canonicorum ingressæ*. De Vestuario hæc habentur in ritu antiquo Missæ apud Menardum pag. 273. *Sacerdos in vestuario; cæteri que Ministri sanctis vestibus juxta ordinem induantur*. Et in restitutione Ebbonis Remensis in notis, *Ductus est Ebbo Episcopus in vestiarium, & indutus episcopalibus vestimentis, similiter & alii Episcopi processerunt cum eo ad celebrationem Missæ*. Secretarii vox passim occurrit in vitis Pontificum, ex quibus aliqui sepulti dicuntur prope Secretarium. Fortunatus in vita S. Radegundis, *Intrans in Secretarium Monachæ veste induitur*. Sacrarium sic definitur ab Ulpiano l. 1. Digestorum tit. 8. *Est locus in quo sacra reponuntur*. Sumitur aliquando pro Presbyterio, quod solis Sacerdotibus, sacrisque Ordinibus initiatis pervium, sæcularibus inaccessum erat. Appellatur & Receptorium à Sidonio Apollinari l. 5. *epist. 17. Et nuntiatum est progredi Episcopum de Receptorio*, ad sacrum scilicet faciendum. In Conc. Matisconensi l. c. 2. Saluatorium vocatur. Et Gregorius Magnus lib. 4. *epist. 54. usum Pallii præscribens Mariniano Ravennæ Archiepiscopo, Quo non aliter, ait, uti memineris, nisi in propria tuæ civitatis Ecclesia, dimissis jam filiis procedens à Saluatorio ad sacra Missarum solemnia celebranda: præactis verò Missis idem in Saluatorio curabit deponere*. Ex eo autem quod dicit, *dimissis jam filiis*, illorum temporum consuetudinem intelligimus. Solebant enim Episcopi ante Missarum celebrationem in ipso loco sedere, & salutationes fidelium excipere, qui se illorum orationibus commendabant, aut aliquod negotium ipsis communicabant: quibus dimissis, sacris vestibus induti ad altare procedebant: atque hinc factum est, ut idem locus Saluatorium diceretur. Hoc & Presbyteri faciebant, teste Severo Sulpitio lib. 2. *Dialog. cap. 1. ubi ait sedisse Presbyteros in Secretario, vel salutationibus vacantes, vel audiendis negotiis occupatos, dum interim S. Martinus eo munere fungi detrectans sibi soli vacaret*. Eiusdem saluatorii meminit Gregorius Turonensis libro 2. *hist. Franc. c. 21. & l. 7. c. 22. in utroque loco indicans Episcopos ac Presbyteros interdum in eo mansionem habuisse*. Græci sacerdotes, quoties rem divinam acturi sacra sumunt indumenta, ea solent benedicere & osculari, ut ex

ordine Liturgiæ S. Johannis Chrysostomi constat: nec in eorum Euchologio ulla extat oratio ad ipsa semel & universim cultui divino dedicanda. At verò Latini postquam ea præscriptis verbis benedixerunt, benedictionem non repetunt; sed amictum dumtaxat, manipulum, & stolam in medio, ubi crux assuta vel texta est, osculantur. In Missa tamen veteri, quam ex codice Ratoldi Abbatis Corbiensis libro Sacramentorum S. Gregorii addidit Menardus, Episcopus sacris operaturus singula indumenta benedicit, deferente ea ministro & ante singula rogante, ut ipsa benedicat, sicut fert Græcorum mos. His præmissis ad omnia singillatim enucleanda transeundum est, eo ordine quo indui solent, à sacerdotalibus ducto principio, quæ sunt sex, Amictus, Alba, Cingulum, Manipulus, Stola & Planeta.

De Amictu, ejusque usu & nominibus.
Dictus olim Anaboladium.

III. **P**rima vestis, quam sacerdos sumit, est Amictus, qui primum capiti; deinde humeris injicitur. Antiquus scriptor de ritibus veteris Ecclesiæ sub nomine Caroli Magni, *Post sandalias in Ecclesiæ vestimentis sequitur superhumeralis, quod fit ex lino purissimo*. Amalarius l. 2. cap. 17. *Amictus est primum vestimentum nostrum, quo collum undique cingimus*. Rupertus Abbas l. 1. de div. off. cap. 19. *Sacerdos in officio altaris Amictu caput suum obnubit*. Gemma animæ lib. 1. cap. 201. *Hinc humerale, quod in lege Ephod; apud nos Amictus dicitur, sibi imponit, & illo caput & collum & humeros, unde & humerale dicitur, cooperit, & in pectore copulatum duabus vitis ad mammillas cingit*. Sunt quidam, qui Amictui ex holoserico vel aurea textura plagulam assuunt coloris & opificio casulæ sive stolæ consimilem; sed hujus assumentum nullum vestigiū reperio apud antiquos scriptores. Ambrosiani tertio loco Amictum sumunt post Albam & Cingulum. Varia ei nomina tribuuntur, nam sicut vidimus, Humerale vocatur, & per analogiam ad legalium sacerdotum indumenta, *Ephod*, quia ut Hieronymus docet *epist. 128. ad Fabiolam*, ubicumque in Exodo seu Levitico Superhumeralis legitur, apud Hebræos *Ephod* appellatur. Au verò Amictus noster idem prorsus sit cum *Ephod* veteris legis, quæstio anceps est, quam tractat Sausaius *Panopliæ Sacerdotalis parte 1. l. 4. c. 2. In Ordine Romano Anaboladium, rectius autem Anaboladium, sive Anaboladium*